

Vedad Kasumović

Tesavvufska misao u poeziji šejha Abdurrahmana Sirrije

UDK 821.163.4(497.6).09-1 Sirri A

Sažetak

Abdurrahman Sirri jedan je od najutjecajnijih sufija Bosne sa nesumnjivim doprinosom u širenju nakšibendijskog tarikata u prvoj polovici devetnaestog stoljeća. Detaljna analiza Šejhove tesavvufske misli zahtijevala bi mnogo širu studiju, pa smo se ograničili samo na nekoliko tema. Na samom početku rada, predstavljena je šejhova poezija na osmanskome i bosanskom jeziku, kao jedina pisana zaostavština na osnovu koje možemo pratiti Sirri-babinu tesavvufsku misao. Drugi dio rada posvećen je Sirri-babinom učenju o Bogu, koje analiziramo shodno podjeli Božijih imena na imena Veličanstva, imena svojstava Ljepote i imena Savršenstva. Istakli smo i da su Božija imena posvjedočena Objavom i, kao takva, u svojoj neusporedivoj cjelovitosti i sveobuhvatnosti ne mogu se ni na kakav način porediti s analognim svojstvima stvorenja. Nakon toga, u kratkim crtama ukazali na prisutnost učenja o muhammedanskoj zbilji u šejhovoju poeziji. Na kraju, donosimo naš lični doživljaj temeljne poruke Sirri-babine poezije, iskazan simbolično kao Sirri-babino obraćanje autoru ovog rada.

Ključne riječi: Abdurrahman Sirri, tesavvufska misao, Božija lijepa imena, muhammedanska zbilja, poezija

Poezija šejha Abdurrahmana Sirrije

Abdurrahman Sikirić rođen je 1775. godine u Fojnici.¹ U nakšibendijski red² uveo ga je šejh Husein-baba Zukić, davši mu nadimak *Sirri – Tajanstveni*, po kojem će redovito biti i oslovljavan. Po šejhovom uputstvu gradi tekiju na Oglavku, koja će ostati centralno mjesto Sirri-babinog djelovanja sve do preseljenja 1847. godine.³ Oglavačku tekiju posjećivali su kako predstavnici vlasti tako i ulema i narod. Stoga začuđuje činjenica da, pored velikog broja šejhovah učenika i drugih koji su povremeno posjećivali Oglavak, ne pronalazimo nikog ko je zapisao bar nešto od šejhovog govora. Jedino je šejhova poezija na osmanskome i bosanskom jeziku sačuvana u različitim međzmuama i rukopisima. Sve ilahije i kaside koje su se mogle naći u međzmuama sakupio je i preveo dr. Šaćir Sikirić. Tri ilahije na bosanskom jeziku, uz prijevod i originalni tekst dvadeset ilahija na osmanskome jeziku, objavljene su u Glasniku islamske vjerske zajednice 1941. godine.⁴ U časopisu *Živa baština* decembra 2019. godine objavljen je prijevod i transkripcija trinaest Sirri-babinih ilahija.⁵ Pored spomenutog, u nama dostupnoj literaturi pronašli smo još jedan prijevod kaside o šejhu Abdulkadiru Gejlaniju.⁶ U međzmuu Kadirijsko-bedeviske tekije Čeljigovići

zabilježen je i prepjev jedne Sirri-babine ilahije koji je sačinio Adem Karadžović.⁷

Šejhovu poeziju na bosanskom jeziku karakterizira jednostavan jezik, bez mnogo alegorija i simbola, s tim što veliki broj arabizama i turcizama koji su korišteni u alhamijado poeziji tog vremena današnjem čitaocu otežava razumijevanje. Njihov sadržaj obiluje konkretnim uputama na koji način derviš treba postupati kako bi od sebe odstranio negativne osobine, a usvojio poslanički moral. U tom smislu, možemo kazati da je Sirri-babina poezija izuzetno produktivna, budući da je karakterizira izrazita sadržajnost koja je postignuta uz mali broj riječi.

Sirri-babina poezija na osmanskome jeziku puna je simbola, metafora i alegorija tipičnih za divansku tesavvufsku poeziju. Zbog toga je izuzetno zahtjevana za razumijevanje i prevođenje, pogotovo ukoliko prijevod nije popraćen rječnikom tesavvufskih termina koji bi čitaocu olakšao razumijevanje. Sam prevodilac Sirri-babine poezije, Šaćir Sikirić, u uvodu naglašava da Sirri-babina misao na nekim mjestima u prijevodu neće biti sasvim izražena i jasna.⁸

Pri čitanju spomenutog prijevoda sa ciljem da izdvojimo osnovne tesavvufske termine koje Šejh koristi u poeziji susreli smo se sa problemom prepoznavanja tih termina. Stoga, uz

tekijska ilahija”, Fondacija “Baština duhovnosti”, Mostar, *Živa baština* (17/2019), str. 56–87.

⁶ Sirri-babinu kasidu o šejhu Abdulkadiru Gejlaniju preveo je Mustafa ef. Čolić, i objavljena je u djelu koje govori o tari-katskim pirovima. Spomenuti prijevod se u nekoliko stihova dobro razlikuje od prijevoda Šaćira Sikirića. Čolić će radije neke termine ostaviti neprevedene i tako ih ukomponovati u stih negoli posegnuti za rješenjima u prijevodu koji sadržinski ne mogu obuhvatiti sva značenja koja ti termini podrazumijevaju u izvorniku. Usp. A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 29–30; Mustafa Čolić, *Tarikatski pirovi, dinski islamski realizatori*, Tekija Šejh Husejn-baba Zukić Hukeljići-Živčići, Visoko 2001, str. 60–64.

Budući da je jedino spomenuta kasida prevedena više od dva puta, na njenom primjeru primjećujemo koliko je teško vjerno prenijeti značenja i poruku Sirri-babine poezije na osmanskome jeziku. U nastavku ćemo navesti tri prevodilačka rješenja jednog od stihova iz kaside o Abdulkadiru Gejlaniju k.s.:

Kud on dopire područje je panteizma – Sikirić,
Njegovo vjerovanje i učenje je totalni vahdet – Čolić,
Svo mu biće jesu sfere Jednote – Šiljak Jesenković.

⁷ Vidi: *Ilahije, Kaside, Gazeli na bosanskom jeziku*, Kadirijsko-bedeviska tekija Čeljigovići, Sarajevo 2000, str. 92–93.

⁸ Usp.: A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 6.

¹ Halid Buljina, *Tekije u Fojničkom kraju*, Svetlost, Fojnica 1991, str. 53.

² Nakšibendijski sufijski red ime je dobio po svom utemeljitelju Hadže Behauidin Nakšibendu, rođenom u Kasri Arifanu, u blizini Buhare 1317. godine. U tarikat ga je uveo Hadže Muhammed-baba Semasi, a pored povezanosti sa njegovom silsilom bio je u vezi i sa šejhovima jesevijskog tarikata. Pored toga navodi se da je bio i uvejsija, te je na taj način odgajan plemenitošću Abdulhalik Gudždovanija, koji je ranije ozbiljno stvarnu organizaciju reda i njegova osnovna načela. Red je prvotno utemeljen u centralnoj Aziji, da bi se kasnije raširio u Turkestanu, Siriji, Afganistanu i Indiji, a nakon toga posebno blagodareći šejhu Ahmedu Sirhindiju, koji je oslovljen drugim obnoviteljem milenija, i mnogo šire. Red se odlikuje strogim pridržavanjem šerijatskopracnih normi i Poslanikova, alejhisselam, sunneta. Usp.: Rešid Hafizović, *Temeljni tokovi sufizma*, Bemust, Sarajevo 1999, str. 425–429, Elvir Musić, *Tumačenje Kudsijje*, A-Dizajn, Sarajevo 2016, str. 9–12.

³ H. Buljina, *Tekije u Fojničkom kraju*, str. 45–46.

⁴ Vidi: Abdurrahman Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, preveo s osmanskog Šaćir Sikirić, Državna tiskara, Sarajevo 1941, str. 6–35.

⁵ Prijevod i transkripciju su uradili dr. Elvir Musić i dr. Amina Šiljak Jesenković. Vidi: Sead Šemsović, “Bošnjačka

prijevod smo morali koristiti i originalni tekst na osmanskome. Sirri-babin tesavvufski nauk predstaviti ćemo izdvajajući i elaborirajući tematiku i osnovne termine iz cjelokupnog šejhovog opusa. Sirri-baba je nesumnjivo dobro poznao osmanski, arapski i perzijski jezik te imao dodira sa divanskom poezijom. Posmatrajući sadržaj šejhove poezije primjećujemo blisku vezu sa drugim osmanskim tesavvufskim pjesnicima. Sirri-babina biblioteka, čiji je popis zabilježen u sidžilu sarajevskog kadije, sadržavala je i nekoliko divana poezije na osmanskome i na arapskom jeziku.⁹ U medžmui Šakira Sikirića, Sirri-babinog sina, zabilježen je veći broj ilahija divanskih pjesnika, koje su se najvjerovatnije učile u tekiji na Oglavku. Ilahije su upisane sa pseudonimima pjesnika: Nijazi, Nuri, Džemali, Junus Emre, Ešrefoglu Rumi, Sinan Ummi, Nesimi, Misri i drugi.¹⁰ Neke od ovih pjesnika, poput Sinan Ummija i Ešrefoglu Rumija, Sirri-baba će i poimenično spomenuti u svojoj poeziji. Ko je od divanskih pjesnika poseban trag ostavio na šejhovoju poeziji ne možemo sa sigurnošću utvrditi.

Jedna od karakteristika divanske poezije jeste zaokružena misao u svakom stihu. Stoga svaki stih nosi određenu poruku i kao takav mogao bi se i zasebno promatrati i razumijevati.¹¹ Pored toga, postoji glavna nit koja spaja sve poruke i značenja u jednu.

U kraćem osvrtu na šejhovu poeziju Lamija Hadžiosmanović će kazati da je ta nit koju Sirri-baba prati *Vječna istina*.¹² U posljednjem stihu njegove poznate ilahije *Ako hoćeš derviš bit* možemo prepoznati šta je ta *Vječna istina*. U stihu stoji:

*I dan i noć kazuje
La ilabe illallah*

Spomenuti stih ne ukazuje samo na učenje (zikir) "prvog Imena usula"¹³ već na to da

je šejhov govor u punini, ne samo kroz poeziju, ustvari nastojanje opisa spoznaje i puta ka spoznaji *Vječne istine*, imena *la ilabe illallah* (Nema boga osim Allaha). S obzirom da put ka spoznaji podrazumijeva različita stanja duše, od duše koja se nije oslobodila sklonosti ka niskim strastima do čiste duše, tako je i šejhov govor upućen kako onima koji su napredovali na duhovnom putu tako i onima koji tek na taj put kreću. U nastavku rada ćemo na osnovu Sirri-babine poezije nastojati rekonstruirati neke segmente šejhove tesavvufske misli, ograničavajući se na učenje o Bogu kroz govor o Njegovim Imenima te učenje o *Hakikati Muhammedijji*.

Učenje o Bogu

Prvi princip vjere je tevhid, priznavanje i posvjedočenje Boga Jednoga. Istinsko razumijevanje i poimanje tevhida nemoguće je bez Božije Objave, kroz koju saznajemo o Bogu kao takvom i o Njegovom suodnosu sa svijetom stvorenog. Bog se kroz kur'ansku Objavu objavljuje kao Allah, vlastitim imenom kojim nije imenovan niko izuzev Njega i koje je zbiljski neprevodivo. Ime Allah upućuje na samu Božiju Bit, baš kao što vlastita imena upućuju na ono što se imenuje njima, a ovo ime također obuhvata sva Njegova imena i svojstva kojim se On opisao. Tako se Bog u Kur'anu obznanio brojnim imenima, kao što su Milostivi, Sveznajući, Živi... iz čega proizlazi da On posjeduje svojstva Milosti, Znanja, Života.

Klasični muslimanski učitelji razdijelili su božanska imena na imena Biti (Boga kao takvoga), i imena Bitka, iako ne postoji stvarna ontološka razlika između toga dvoga. Božija su imena posvjedočena Objavom i kao takva u svojoj neusporodivoj cjelovitosti i sveobuhvatnosti ne mogu se ni na kakav način porediti s analognim svojstvima

⁹ Usp. Zejnil Fajić, "Biblioteka šejha Abdurrahmana Sirrije sa Oglavka", u: Mahmud Traljić (ur.), *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga XI-XII, Gazi Husrev-begova biblioteka, Knjiga XI-XII, Sarajevo 1985, str. 56–65.

¹⁰ Usp.: Salih Trako, "Medžmua pjesnika Šakira", u: Mahmud Traljić (ur.), *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga II-III, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo 1974, str. 109–123.

¹¹ Usp.: Fehim Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo 2007, str. 9.

¹² Lamija Hadžiosmanović, "Tesawwuf u divanskoj poeziji pjesnika Bošnjaka", *Znakovi vremena* (5/1999), str. 20.

¹³ Samir Beglerović, *Abdulkadir Gejlani i derviški red kaderija*, Fakultet islamskih nauka i Hadži Sinanova tekija, Sarajevo 2009, str. 229.

stvorenja.¹⁴ O Bogu možemo saznati samo preko onoga čime se On opisao. Stoga, Božija imena razvrstavaju se u različite kategorije kako bi se razjasnilo ono što se može znati o Bogu te su u konačnici klasificirana u tri osnovne skupine o kojima ćemo govoriti u nastavku, analizirajući njihovo razumijevanje u Sirri-babinim ilahijama.

Imena Veličanstva (Esmau-l-dželal)

Imena Veličanstva su Božija imena i svojstva koji se odnose na Božiju Bit.¹⁵ Ta se imena nazivaju i negativnim ili odričnim imenima i ona nam govore o tome šta Bog nije, jer Božiju Bit ljudi ne mogu pojmiti osim preko imena kroz koja mogu pojmiti vlastita ograničenja. Primjer imena Veličanstva je Kuddus, Sveti, Onaj Koji je iznad svake nesavršenosti i manjkavosti pa tako upućuje na Njegovu nesličnost i ono što se odriče od Boga, a to su upravo osobine nesavršenosti i manjkavosti. Imam Gazali u komentaru imena Kuddus kaže da je On čist od svakog svojstva koji stvorenja mogu zamisliti.¹⁶ Ono što je specifično za ovu kategoriju imena Božijih jeste da su imena Biti lišena svojstava, ona ne ukazuju na Njegov suodnos sa stvorenim i ono što je krajnja spoznaja u pogledu imena Biti jeste stanje zapanjenosti (hajret), obožavanja i odricanja sličnosti. On je čist od svake usporedbe. Stoga, krajnja

spoznaja Boga kao takvoga zapravo je spoznaja da Ga niko mimo Njega ne može spoznati. Džunejd Bagdadi¹⁷ to je izrazio riječima “Jedino Allah poznaje Allaha”.¹⁸

Na nemogućnost zbiljske spoznaje Boga kao takvoga šejh Sirri-baba ukazao je u stihu:

i priznaje da Te nismo spoznali (ma arefnake).¹⁹

Prije spomenutog stiha Sirri-baba spominje osobine čovjeka koji je “siromah svjestan stalne ovisnosti o Bogu” jer, spoznajući i priznajući svoju nemoć, ograničenost, slabost i stalnu potrebu, duhovni putnik biva spreman posvjedočiti nemogućnost istinske spoznaje Svemoćnog, Neograničenog i Neovisnog. Duhovni putnik ipak stalno *kuca balkom na Njegovim vratima* i usmjerava se prema božanskim svojstvima i djelovanju slijedeći oporuku Muhammeda, alejhisselam: “Razmišljajte o Allahovim dokazima, a nemojte razmišljati o Allahu (Njegovoj Biti).”²⁰ Navedeni stih je i aluzija na Poslanikovo, alejhisselam, slavljenje Boga riječima: “Slavljen neka Si, nismo Te spoznali istinom Tvoje spoznaje.”²¹

Pored toga, kada Sirri-baba govori o Bogu, prvotno ukazuje na Boga kao takvoga, čistu Božiju Bit (Zat), u kojoj su porinuta sva Božija imena i na tom nivou ne može se govoriti o njihovom suodnosu niti o dominaciji jednih imena

¹⁴ Usp: Muhjiddin ibn Arebi, *Izbor tekstova iz djela Mekanska otkrovenja III*, preveli s arapskog jezika Salih Ibrisević i Ismail Ahmetagić, “Ibn Arebi”, Sarajevo 2009, str. 194–195; Rešid Hafizović, *Imanski šarti u svjetlu klasičnog muslimanskog mišljenja*, El-Kalem, Sarajevo 2006, str. 21–24; Sachiko Murata i William C. Chittick, *Vizija islama*, prevela s engleskog jezika Amila Karahasanić, Connectum, Sarajevo 2019, str. 105; William C. Chittick, *Sufijski put ljubavi*, preveo s engleskog jezika Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo 2005, str. 63.

¹⁵ Imena Veličanstva su: Allah, Gospodar, Vladar, Sveti, Spasitelj, Pouzdani, Motritelj, Moćni, Silni, Veliki, Uzvišeni, Veličanstveni, Najveći, Poštovani, Slavni, Istiniti, Jasnii, Prisutni, Plemeniti, Postojani, Vidljivi, Skriveni, Prvi, Posljednji, Veoma Uzvišeni, Neovisni, Svjetlo, Nasljednik, Divni, Budni. Vidi: Abdullah-efendija Bošnjak, *Tumačenje dragulja poslaničke mudrosti I*, preveo s arapskog Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo 2008, str. 94.

¹⁶ Usp: Ebu Hamid El-Gazali, *Komentar Allahovih lijepih imena*, preveo s arapskog Almir Fatić, El-Kelimeh, Novi Pazar 2009, str. 64; S. Murata i W.C. Chittick, *Vizija islama*, str. 124–126.

¹⁷ Porijeklom je iz Nahavenda i pripadao je bagdadskoj sufijskoj školi. Rođen je oko 210. h.g, a preselio 298. h.g u Bagdadu. Učitelj mu je bio znameniti sufija Haris Muhasibi. Pored sufizma bio je upućen u teologiju, pravo i etiku. Džunejd je postavio temelje mnogih kasnijih sufijskih redova. U njegovim djelima pretežno se nalaze analize i osnovne postavke sufizma. Usp: Džunejd Bagdadi, *O Jedinstvu*, preveli sa engleskog Esad Tanović i Amir Džeko, Press Orient, Sarajevo 1991, str. 13–16.

¹⁸ Ebu H. El-Gazali, *Komentar Allahovih lijepih imena*, str. 57.

¹⁹ *Ovaj Sirrija, bolan, napušten i zabrinut, Kuca balkom na Tvojim vratima i priznaje da Te nismo spoznali.* A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 18.

²⁰ Abū Bakr Aḥmad Ibn al-Husayn al-Bayḥaqī, *Al-Ġāmi‘u li šu‘bi al-īmān*, Maktabat ar-Rušd, Tom I, Rijad 2003, br. 119, str. 263.

²¹ Prenosi se da je prvak svih spoznavatelja, alejhisselam, kazao: “Slavljen neka Si, nismo Te spoznali istinom Tvoje spoznaje.” Jer spoznavaoi Ga ne spoznaju iz perspektive Njega, nego iz perspektive njih, a ta je spoznaja različita. Zbog toga je rečeno: “Samo Allah Uzvišeni poznaje Sebe.” Usp: Al-Alūsī, *Rūḥ al-ma‘āni*, komentar 145. ajeta sure Ali Imran, <https://furqan.co/alaloosi/3/145>, stranica je bila aktivna 31. 10. 2019.

nad drugim. Stoga, mogli bismo kazati da Sirri-baba ukazuje na put od Jednog ka mnoštvu, od Boga kao takvog, čija je spoznaja priznavanje nemogućnosti spoznaje i prebivanje u stanju zapanjenosti (hajret), ka motrenju Jedinstva Bitka u svijetu mnoštva (kesret). Tako u ilahiji koja je napisana u formi dove šejh počinje prvi stih spomenom Čiste Biti (Zat), a nakon toga Velikim imenom (Ism Azim), koje u svom određanju ipak ukazuje na suodnos sa stvorenim i to je ime preko kojeg se jasno određuje Istiniti spram stvorenja-svijeta.²² Uputno je spomenuti da su Sirri-babine ilahije izraz određenog hala u kojem je svaka od njih pisana. Tako svaka ilahija ima svoju posebnost, shodno vremenu i stanju u kojem je nastala. U nekim ilahijama šejhovo polazište je sa mekama potpunog Jedinstva, dok u drugim to je svijet mnoštva u kojem se traga za Jednim.

Ono što odlikuje šejhovu poeziju jeste da i kada govori o svijetu mnoštva, o različitim očitovanjima i manifestacijama božanskih imena i svojstava, ipak na koncu ukazuje da Boga kao takvoga nije moguće spoznati niti ograničiti bilo kojom od tih manifestacija. To je posebno izraženo u ilahiji pod rednim brojem osamnaest, u kojoj šejh svaki stih završava sa zikrom Ja Hu, ukazivanjem na Onstvo Božije, na tajanstvo koje se nikako ne može predočiti, ali se sve pojavilo od Njega (Hu).²³ Govoreći o različitim stanjima kroz koje čovjek prolazi, bivanje na ovom svijetu, prelazak iz svijeta prolaznog u vječnost, kabur, Sudnji dan, stajanje pred Gospodarom, šejh kroz svaki stih podsjeća na Božiju Zbilju, koja uvijek ostaje transcendentna, neograničena i nedokučiva motrenjem bilo koje manifestacije nekog pojedinačnog Božijeg imena kroz spomenuta stanja.

²² Su'ada Al-Hakim, *Al-Mu'ğam al-šufi*, bez izdavača, Bejrut 1981, str. 609–610.

²³ Usp: A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 28–29; Fejzullah Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, bez izdavača, Sarajevo 2006, str. 37.

²⁴ Imena svojstava Ljepote su: Živi, Hvaljeni, Svemoguća, Nesavladivi, Moćni, Plemeniti, Milostivi, Opraštalac, Samilosni, Onaj koji prima pokajanje, Voljeni, Nježni, Blagi, Dobročinitelj, Strpljivi, Znalac, Sveznajući, Oživotvoritelj, Mudri, Svjedok, Svečujni, Svevideći. Vidi: A. Bošnjak, *Tumačenje dragulja poslaničke mudrosti I*, str. 95.

²⁵ Onaj koji putuje, onaj koji je pretekao druge u bliskosti Bogu, putnik na putu približavanja Bogu. F.

Imena svojstava Ljepote (Esmau-l-džemal)

Imena svojstava Ljepote su ona iz kojih su izvedena pozitivna svojstva koja ukazuju na ono šta Bog jeste.²⁴ Ovu skupinu čine svojstva univerzalnosti, sveobuhvatnosti i potpunosti te su nazvana *Sedam imama, a to su*: Život, Znanje, Volja, Moć, Sluh, Vid i Govor. Pozitivna svojstva odnose se i na stvorenja, s tim što su Božija svojstva Zbiljna, a svojstva stvorenja odraz te Zbilje. Primjer kojim se često u sufijskoj literaturi opisuje odnos Božijih svojstava i svojstava koja se pripisuju stvorenjima je komad željeza, koji kada se postavi u vatru postaje užaren i to postaje njegovo svojstvo. Međutim, toplota nije svojstvo željeza nego svojstvo vatre, i u odnosu na željezo samo je privremeno posuđeno. Pripisati ta svojstva sebi značilo bi ustvrditi da je svojstvo užarenosti svojstvo željeza, a ne vatre. Stoga je put salikov²⁵ u poništenju svojih svojstava, odnosno vraćanje svojstava njihovom Izvoru. Taj put je put približavanja Bogu koji je opisan u hadisi kudsiju²⁶ u kojem Gospodar kaže: "Neće Mi se Moj rob približiti ničim Meni dražim od onoga što sam mu učinio obaveznim. Moj rob će mi se neprestano približavati naflama, sve dotle dok ga Ja ne zavolim. A kada ga zavolim, bivam njegov sluh kojim sluša, njegov vid kojim gleda, njegova ruka kojom radi i njegova noga kojom korača."²⁷ U nastavku ćemo kroz šejhove ilahije predstaviti njegovo učenje o pozitivnim svojstvima.

Sirri-baba u nekoliko ilahija ukazuje na nužnost salikova odricanja od pripisivanja spomenutih svojstava sebi, stoga što sve što postoji ne postoji po sebi nego po Bogu, te pripisivati nečemu drugome svojstva značilo bi težiti ka ništavilu, jer u cijelom univerzumu ne postoje svojstva mimo Njegovih.²⁸ Ovaj svijet nije stalan pa ko

Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 80.

²⁶ Hadisi kudsiji je svaki hadis koji je od Vjerovjesnika, alej-hisselam, prenesen sa senedom do nas, a on ga prenosi od Uzvišenog Allaha. Vidi: Mahmut Karalić, *Hadis i hadiske znanosti*, El-Kelimeh, Novi Pazar 2010, str. 391.

²⁷ Vidi.: Ebu Abdullah Muhammed ibn Ismail el-Buhari, *Džami'us-sabih el-Buhari- El-Buharijeva zbirka hadisa*, preveo s arapskog Mahmud Karalić, Tom 7, El-Kelimeh, Novi Pazar 2016, str. 50, br. 6502.

²⁸ La mevsufe illa Hu (Nema drugog koji ima svojstva osim Njega). Vidi: Selim Sami Jašar, *Tuhfa – Dar*, preveo Fejzulah Hadžibajrić, Tekijski odbor Hadži Sinanove tekije u Sarajevu, Sarajevo 1984, str. 4, bejt 64.

želi istinski život napojit će se iz Izvora Života. Neće čeznuti za životom bez Vječno Živog, jer je to ništavilo. Kad se ponište svojstva koja se sebi pripisuju, tada će se oživjeti *Ja Hajj (O Živi), kličući*. Ako salik usvoji Božija svojstva, prebivat će u vječnoj Božijoj blizini. Na ovom stepenu salik istinski živi, ali sa Živim i on toga postaje svjestan. Kada salik izagna iz srca sve osim Boga tek tada je iz ništavila postao.²⁹

Kada govori o svojstvima Znanja, Vida i Govora, Sirri-baba opisuje stepen izravnog svjedočenja Božijih svojstava. Kada se salik okiti Božijim osobinama on živi, zna, govori, ali s Istinitim. Tako u prvom stihu ilahije *Molitva* Sirri-baba opisuje Boga Vidom njegovog Ajnu-l-jekina.³⁰ Onaj ko motri Boga motri Ga Njegovim vidom. Sirri-baba na sličan način spominje i svojstvo Govora i to u formi pitanja: Ukoliko Gospodar oduzme Svoje svojstvo da li će išta ostati? Ukoliko bi se svojstva Života, Govora i dr. odvojila od čovjeka ostala bi samo ilovača, jer njegova svojstva samo su odraz Božanskih svojstava i ne opstoje po sebi.³¹

Imena svojstava poput imena Živi ili Sveznajući ne traže nužno svijet stvorenog jer Bog je Živi i to ne zahtijeva da išta drugo bude živo, niti da postoji nešto što On zna mimo Sebe. Ova imena također odlikuje da se njihove suprotnosti ne mogu primijeniti na Boga, kao što je to slučaj sa nekim imenima Savršenstva o kojima ćemo govoriti u nastavku.³²

Imena Savršenstva (Esmau-l-kemal)

Imena Savršenstva nazivaju se i imenima aktivnih djelovanja.³³ Imena djelovanja izdvajaju se od prethodne dvije skupine po tome što

traže mjesta očitovanja i što su njihove suprotnosti također Božija imena, poput imena Onaj koji daje život i Onaj koji daje smrt. Ove suprotnosti odražavaju se samo u odnosu na svijet stvorenog, odnosno u kesretu, svijetu mnoštva, koji podrazumijeva i mnoštvo odnosa. Ono što možemo nazrijeti iz spomena imena savršenstva u Sirri-babinim ilahijama jeste ukazivanje na manifestacije Hakka u svemu stvorenom, jer *Svoj opstanak u ništavilu prikaza onaj koji nema znaka*.³⁴ Cijeli kosmos je sam po sebi čisto nepostojanje, a ono što ga izvodi iz nepostojanja u postojanje je pojavljivanje i obznana Boga. Sve stvoreno je stalno ovisno o Stvoritelju. Stoga, salik ne smije biti zauzet promatranjem stvorenog ukoliko u njemu ne vidi Djelovanje Stvoritelja.

Ono što kroz ilahije šejh posebno potencira je nepripisivanje djelovanja sebi niti stvorenjima, jer se time moć pripisuje nemoćnom, snaga i sposobnost pokretanja onome ko te sposobnosti po sebi nema. Stoga Sirri-baba kaže:

Niti imam znanja, niti djela, a niti savršenstva.³⁵

U *Poslanici mostarskom muftiji* šejh mu savjetuje da usvoji Božija svojstva kako bi se njegova strast istinski pokorila Bogu. Usvajanje lijepih svojstava poput Milosti, Pravednosti, Dobrostitivosti i drugih, prva je etapa puta. Nakon toga se salik susretne sa opasnošću da ta svojstva pripiše sebi. Zbog toga šejh savjetuje da se zlo koje zadesi čovjeka pripiše tom čovjeku, jer je on njegov uzročnik, a da se dobro koje ga zadesi ili dobro koje preko njega pređe ne pripisuje njemu, jer je dobro od Gospodara. Time će se salik osloboditi dvije opasnosti na putu, da za ono što smatra lošim krivi odredbu Gospodara, te da upadne u zamku oholosti pripisujući dobro samome sebi.³⁶

daje, koji moć oduzima, Sudac, Pravedni, Dobrostitivi, Koji uskrsava, Koji oživljava, Koji usmrćuje, Zaštitnik, Koji pokajanje prima, Osvetoljubivi, Pravični, Koji sabire, Koji je neovisan, Koji sprečava, Koji štetu nanosi, Koji koristi daje, Upućivač, Divni, Koji na pravi put navodi. Vidi: A. Bošnjak, *Tumačenje dragulja poslaničke mudrosti I*, str. 95.

²⁹ *Kako ovaj svijet nije stalan*

Donesi krčmaru vina iz Izvora Života.

A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 23. Također, vidjeti ilahije pod rednim brojem jedan i pet.

³⁰ Uvjerenje iz osvjedočenja i otkrovenja. F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijско-tarikatskih izraza*, str. 4.

³¹ A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 22.

³² Usp: S. Murata i W.C. Chittick, *Vizija islama*, str. 128.

³³ Imena djela su: Stvoritelj, Jamac, Uskrsitelj, Odazivalac, Sveobuhvatni, Koji brzo račun svida, Koji daje da kiša pada, Koji hranu daje, Čuvar, Stvoritelj, Oklikovatelj, Tvorac, Darovatelj, Opskrbitelj, Koji blagodati daje, Koji steže, Koji opušta, Koji ponižava, Koji uzdiže, Koji moć

³⁴ A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 22.

³⁵ A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 1.

³⁶ Usp: Ibidem, str. 32, S. Murata i W.C. Chittick, *Vizija islama*, str. 127–128; Ahmed Ibn Atallah El-Iskenderi, *Mudrosti*, preveo s arapskog Ismail Ahmetagić, El-Kalem, Sarajevo 2002, str. 67–70.

Hakikati Muhammedijja – Muhammedanska zbilja

U potpoglavlju o imenima Biti spomenuli smo da šejh Sirri-baba u jednoj ilahiji koja je pisana u formi dove opisuje put od Jednog ka mnoštvu. Tako odmah nakon spominjanja Božije Biti šejh spominje Veličanstveno ime (Ism azim), koje u svom određenju ukazuje na suodnos sa stvorenim i to je ime preko kojeg se jasno određuje Istiniti spram stvorenja-svijeta.

U ovom kontekstu potrebno ja spomenuti da Šejhul ekber³⁷, govoreći o Ismul-E'azamu, kaže da svako ime (Ism) upućuje na imenovanje, pa je tako najveće ime ono što najbolje, najjasnije ukazuje na imenovano. Svaka jedinka u ovom postojanju dokaz je za imenovano, a to imenovano je Hakk. Budući da je čovjek među svim svjetovima najpotpunija jedinka, onda on najbolje i najjasnije upućuje na Stvoritelja. Naj-savršeniji od svih stvorenja je onaj koji je odraz sveukupnosti Božijih imena, a to je Muhammed, alejhisselam, pa kao takav on je i najveličanstveniji dokaz Allaha i El-Ismul-E'azam.³⁸ Sirri-baba na hakikati muhammediju ukazuje u narednom stihu spominjući Prvi Um i Čisti Duh, koji nedvojbeno ukazuju na ono što je poznato kao muhammedanska zbilja.³⁹

U predajama koje tesavvufski prvaci često navode prilikom govora o muhammedanskoj

zbilji, Poslanik, alejhisselam, rečeno je da je prvo stvoren Duh, Svjetlo, Pero i Um. Sve spomenuto podrazumijeva samo poseban odraz jedne zbilje nazvane muhammedanskom zbiljom, koja je, stoga, prvo jasno očitovanje unutar egzistencije.⁴⁰

Sirri-baba prvotno spominje Prvi Um u kojeg je kao takvog pohranjeno svekoliko znanje o svemu što će se zbiti do Sudnjeg dana i on je odraz samog Božijeg Znanja. Muhammedov prvostvoreni Duh je bit i suština svjetova i uzrok svekolikog stvaranja. Stoga ćemo u nastavku govoriti o zbilji na koju Sirri-baba ukazuje kroz pojmove Prvog Uma, Čistog Duha, ne ulazeći u pojedinačna određenja spomenutih pojmova.

Muhammedanska zbilja je odraz sveukupnosti Božijih imena i iz te zbilje je nastalo sve stvoreno, odnosno ono što šejh označava pojmom "mimo Njega" (ma sivahu)⁴¹ jer su u njoj pohranjeni svi potencijaliteti koji su opstojali u Božijem Znanju. Sirri-baba je ukazao na zbilju radi koje je sve stvoreno u stihu u kojem miljenika Muhammeda, alejhisselam, opisuje kao onog ko je svijetu *dah zore*.⁴² On je cjelokupnom univerzumu dah zore, odnosno onaj radi koga je svijet koji je bio čisto nepostojanje poput tmine noći uveden u postojanje, tako da su se imena Božija očitovala i otkrila preko raskošnog stvarateljskog čina.

Čitajući šejhove ilahije možemo prepoznati da u nekima od njih opisuju muhammedansku

³⁷ Muhjiddin ibn Arebi, rođen je 1165. godine u Mursiji u današnjoj Španiji. Tragajući za znanjem i spoznajom putovao je diljem islamskog svijeta. Najplodniji dio života mu je bio između 1205. i 1219. godine, u toku njegovog boravka u Anadoliji. Umro je u Damasku 1240. godine. Napisao je oko dvije stotine djela, a po nekim autorima i mnogo više. Najpoznatija djela su mu *Futuhati Mekkijje* i *Fususul-hikem*. Usp.: Fehim Nametak, *Pojmovnik divovske i tesavvufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo 2007, str. 235.

³⁸ Ibn Arebi kaže: "Neka je salavat na El-Ismul-E'azam, ogrtač presvijetli, onaj koji pomoć pruža odgovorom najjačim, Muhammeda kojim je Knjiga otvorena i zatvorena." S. Al-Hakim, *Al-Mu'ğam al-šūfi*, 609–610.

³⁹ Muhammedova istina, stupanj iz prvog oličjenja, stvar prije imena. F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijško-tarikatskih izraza*, str. 32.

⁴⁰ Vidi: Abdulkadir Gejlani, *Tajna tajni*, preveo sa arapskog Irfan Lilić, Kadirijško-bedeviska tekija Čeljigovići, Sarajevo 2003, str. 33.

U dužoj predaji koju također prenosi Džabir ibn Abdullah stoji: "Upitao sam Allahovog Poslanika, alejhisselam, o tome šta je Gospodar prvo stvorio, pa je on rekao: "To je

svjetlo tvoga vjerovjesnika, Džabire. Allah, dželešanu, je stvorio njega, zatim je u njemu stvorio svako dobro, a nakon toga je stvorio sve drugo. Kada ga je stvorio, postavio ga je ispred Sebe, na stupnju blizine, dvanaest hiljada godina. Zatim je učinio da taj nur ima četiri dijela. Od jednog dijela nura je stvorio Prijesto (Arš), od drugog Stolicu (Kurs) i od trećeg nosioce Prijestolja i rizničare Stolice... zatim je Allah stvorio Adema od zemljinog blata i na čelo mu postavio to svjetlo. Ono je sa njega prešlo na Šita. Dalje je to svjetlo prelazilo sa mirisnog na čistog i sa čistog na mirisnog, sve dok me Allah nije doveo do u kičmu Abdullaha ibn Abdulmuttaliba, a odatle u matericu moje majke Amine. Zatim me je Allah, džellešanu, izveo na ovaj svijet i učinio me prvakom poslanika, pečatom vjerovjesnika i milošću prema svjetovima." Vidi: Muhjiddin ibn Arebi El-Hatemi Et-Ta'i, *Poslanica o časnom vjerovjesnikovom rođenju*, preveo s arapskog Ismail Ahmetađić, djelo nije štampano, a mi posjedujemo printano izdanje koje je rađeno najvjerovatnije za internu upotrebu, str. 15–20.

⁴¹ Sve osim Allaha dž.š. F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijško-tarikatskih izraza*, str. 58.

⁴² *Tako ti Tvoga miljenika, najboljeg od svih ljudi, Koji je ovome svijetu dah zore.*

A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 19.

zbilju kroz govor u prvom licu. To je posebno izraženo u ilahiji *Oblikom sam kaplja a sadržinom more*. Tako je spomenutu ilahiju potrebno čitati u svjetlu spoznaje i sjedinjenja sa muhammedanskom zbiljom. Šejh Sirri-baba u jednom stihu kaže: *Ja sam Veliki svijet (alemi kebir) iz kojeg je potekao Mali svijet (alemi sagir)*.⁴³ Kada je Uzvišeni svojom odredbom htio svijet uvesti u postojanje iz svjetala vječnosti, izdvojio je Muhammedovu zbilju, shodno onome što je opstojalo u Njegovom znanju. Zbilja muhammedanska je nazvana Velikim svijetom (Alemi kebir), iz koje je Gospodar po odredbi Svojoj stvorio svjetove, što šejh opisuje stihom *U meni je cijeli svijet, ja sam svijet i njegova sadržina*. Ono što šejh opisuje kroz spomenutu ilahiju je objašnjenje položaja spoznaje muhammedanske zbilje i darovanog znanja koje se duhovnom putniku otkriva kada se osvjedoči na spomenutom stepenu.⁴⁴

U usmenoj se tradiciji spominje da su mjesto i dimenzije tekije na Oglavku određeni nadahnućem sa stepena obistinjenja i sjedinjenja sa muhammedanskom zbiljom. Stoga pretpostavljamo da je šejh, upravo u tom periodu i nazvan Sirri, na ovaj stepen duhovnog uzdizanja došao u ranim godinama života, pa je i njegovo opisivanje muhammedanske zbilje došlo u prvom licu, kao odraz spoznaje, a ne pukog teoretskog objašnjavanja te zbilje.⁴⁵ Šejhov savremenik i saputnik na duhovnom putu Ilhami-baba u jednoj je kasidi opisao upravo tu postaju sa koje Sirri-baba govori o muhammedanskoj zbilji kazavši: “S duhom (muhammedanski duh) sam se stopio, s nurom (muhammedansko svjetlo) pomiješao.”⁴⁶

Osvjedočivši se znanjem i spoznajom muhammedanske zbilje, Sirri-baba moli Allaha, džellešanuhu, da taj biser od njega ne odvaja

i da mu se nikada trag Odabranika iz vida ne ukloni.⁴⁷ Na kraju, učenje o hakikati muhammediji prisutno je i u brojnim blagoslovima u kojima su tesavvufski prvaci opisivali Muhammeda, alejhisselam, kao *izvor postojanja i uzrok svega postojećeg, uglednika nad svim uglednim koji im je prethodio iz nura Božanske svjetlosti*,⁴⁸ *stablo Prvotnog nura i odbljesak Rahmanijskog posjeda*,⁴⁹ *vezu koja spaja stvoreno i vječno, mjesto manifestacije Haka i riznica iskrenosti*.⁵⁰

Valja napomenuti da tema muhammedanske zbilje zahtijeva posebnu studiju, posebno što o spomenutom na našem jeziku gotovo da nije pisano, te smo u ovom radu samo ukazali na prisutnost ovog učenja u Sirri-babinoj poeziji.

Umjesto zaključka

Ukoliko bismo mogli biti krajnje lični, u nastavku ćemo kao svojevrstan dodatak ovom radu zabilježiti naš doživljaj i poruku Šejhovitih kasida, iskazan simbolično kao Sirri-babino obraćanje autoru ovog rada:

Šejh Abdurrahman Sirri, ponizni rob Allahov, tebi, o moj hafize. Napisah što napisah, u trenucima izljeva Božanske milosti, u ljepoti sabahskog vjetera, u ljepoti esera sabahskog sunca i mirisa sabaha. Pokušah da prenesem kroz riječi na papir ono što moja duša osjeti, a kako, a kako, a zar može da se opiše ono što u trenutku vidiš, osjetiš, čuješ i doživiš? Zar može mala posuda da obujmi cijelo more? Sve što je rečeno samo je te'vil kur'anskih lezzeta, kur'anskih ajeta, kur'anskih uputa, Kur'ana oko nas, Kur'ana u nama, veličanstvenih, veličanstvenih riječi velikana svijeta Muhammeda, s. a. v. s. Samo su to treptaji, u opisu života jednog čovjeka. Pa šta je

⁴³ Šaćir Sikirić je pojmove *Alemi kebir* i *Alemi sagir* preveo kao makrokosmos i mikrokosmos. A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, 27.

⁴⁴ Usp: Ibidem, str. 26–27, ilahija pod rednim brojem petnaest, M. Ibn Arebi, *Poslanica o časnom vjerovjesnikovom rođenju*, str. 14.

⁴⁵ U kontekstu govora o sjedinjenju sa muhammedanskom zbiljom uputno je navesti i nekoliko stihova iz *Divana* šejha Abdulkadira Gejlanija, gdje kaže:

*Sa svjetlom Muhammeda ja sfere prođoh najviše
Dok kod Kabi Kavsejna okupljanje voljenih bijaše...
Ja s Nubom bijah među svijetom gledajući
Mora brojna i potop na dlanu svoje moći
Bijah uz Ibrahima kad je u vatru bačen bio*

*I tu vatru je samo uz priziv mene rashladio... Vidi.: Jusuf Zejdan, *Divan šejha Abdulkadira Gejlanija*, Udruženje za edukaciju mladih i afirmaciju pozitivnih vrijednosti “Abdulkadir Gejlani”, sa arapskog preveo Kemal Hasić, Sarajevo 2023, str. 73–74.*

⁴⁶ Vidi: Muhamed Hadžijamaković, *Ilhamija*, El-Kalem, Sarajevo 1991, str. 102.

⁴⁷ Usp: A. Sirri, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, str. 19.

⁴⁸ Iz salavata Nurul Kijameh. Vidi: Jusuf ibn Ismail Nebhani, *Efdalu Salavat*, Udruženje za edukaciju “Spoznaja”, Sarajevo 2019, str. 164.

⁴⁹ Iz salavata sejjida Ahmeda Bedevija. Ibidem, str. 181.

⁵⁰ Iz salavata Šejhul Ekbera Muhjiddin ibn Arebija. Ibidem, 197

jedan treptaj nad tolikim godinama života. To što napisah su treptaji u životu mom, opisujući ljepote Boga Jednoga. Tu su sažete sve islamske nauke, i fikh, i akaid, i kelam, i ahlak, i cio tesavvuf sakriven u jednoj veličanstvenoj, neobuhvatnoj, nespoznatnoj kelimi *la ilabe illallah*. U svemu napisanom, srž, matica te rijeke je opis, pokušaj opisa spoznaje kelime *la ilabe illallah* i načina spoznaje te kelime. U svakoj napisanoj ilahiji nije ništa drugo, nego u trenutku sročeni, jedan od Allahovih, dž. š., propisa, jedan od Allahovih imperativa, koji su nam dati kao milost, ne milost nama, nego milost svim svjetovima, i

prije nas, i poslije nas. Kroz svaku napisanu riječ, o hafize, nađi, nađi kelimu o kojoj kazujem. Na svaku kiticu napisanog teksta, nađi kelimu *la ilabe illallah*. Nađi, i samo tako ćeš uspjeti shvatiti šta sam htio kazati. Zar može ograničeni da govori o Neograničenom, onaj koji je spoznat da govori o Nespoznatom, onaj koji je nakis da govori o Savršenom. Otkud mu hrabrost, i otkud mu kuveta. Život je jedna tajna koja se naziva sirr, ime moje je Sirr, tajna. Svaki sifit je sirr, tajna koja se od blizine i kuveta kojim se pokazuje ne vidi. Odmakni sebe, zastor sa svog srca koji se zove ja, pa ćeš uspjeti da uđeš u svijet koji se zove On.

Literatura

- Al-Alūsī, *Rūḥ al-ma'ānī*, komentar 145. ajeta sure *Ali Imran*, <https://furqan.co/alaloosi/3/145>, stranica je bila aktivna 31. 10. 2019.
- Al-Bayḥaqī, Abū Bakr Aḥmad Ibn al-Ḥusayn, *Al-Ġāmi' u li šu'bi al-īmān*, Maktabat ar-Ruṣd, Tom I, Rijad 2003.
- Al-Ḥakīm, Su'āda, *Al-Mu'ḡam al-šūfi*, bez izdavača, Bejrut 1981.
- Bagdadi, Džunejd, *O Jedinstvu*, preveli sa engleskog Esad Tanović i Amir Džeko, Press Orient, Sarajevo 1991.
- Beglerović, Samir, *Abd al Qadir al Gaylani i derviški red kaderija*, Fakultet islamskih nauka i Hadži Sinanova tekija, Sarajevo 2009.
- Bošnjak, Abdullah-efendija, *Tumačenje dragulja poslaničke mudrosti I*, preveo s arapskog Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo 2008.
- Chittick, William C. *Sufijski put ljubavi*, preveo s engleskog jezika Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo 2005.
- Čolić, Mustafa, *Tarikatski pirovi, dinski islamski realizatori*, Tekija Šejh Husejn-baba Zukić Hukeljići-Živčići, Visoko 2001.
- El-Buhari, Ebu Abdullah Muhammed ibn Ismail, *Džami'us-sabiḥ el-Buhari – El-Buharijeva zbirka hadisa*, preveo s arapskog Mahmud Karalić, Tom 7, El-Kelimeh, Novi Pazar 2016.
- El-Gazali, Ebu Hamid, *Komentar Allahovih lijepih imena*, preveo s arapskog Almir Fatić, El-Kelimeh, Novi Pazar 2009.
- El-Iskenderi, Ahmed Ibn Ataullah, *Mudrosti*, preveo s arapskog Ismail Ahmetagić, El-Kalem, Sarajevo 2002.
- Fajić, Zejnil, "Biblioteka šejha Abdurrahmana Sirrije sa Oglavka", u: Mahmud Traljić (ur.), *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Knjiga XI-XII, Sarajevo 1985.
- Gejlani, Abdulkadir, *Tajna tajni*, preveo sa arapskog Irfan Lilić, Kadirijsko-Bedeviska Tekija Čeljigovići, Sarajevo 2003.
- Hadžibajrić, Fejzulah, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, bez izdavača, Sarajevo 2006.
- Hadžijamaković, Muhamed, *Ilhamija, život i djelo*, El-Kalem, Sarajevo 1991.
- Hadžiosmanović, Lamija, "Tesavvuf u divanskoj poeziji pjesnika Bošnjaka", *Znakovi vremena* (5/1999).
- Hafizović, Rešid, *Imanski šarti u svjetlu klasičnog muslimanskog mišljenja*, El-Kalem, Sarajevo 2006.
- Ibn Arebi, Muhjiddin, *Izbor tekstova iz djela Mekanska otkrovenja III*, preveli s arapskog jezika Salih Ibrišević i Ismail Ahmetagić, "Ibn Arebi", Sarajevo 2009.
- Ibn Arebi, Muhjiddin, *Poslanica o časnom vjerovjesnikovom rođenju*, preveo s arapskog Ismail Ahmetagić, štampano za internu upotrebu.
- Ilabije, Kaside, *Gazeli na bosanskom jeziku*, Kadirijsko-bedeviska tekija Čeljigovići, Sarajevo 2000.
- Jašar, Selim Sami, *Tuhfa – Dar*, preveo Fejzulah Hadžibajrić, Tekijski odbor Hadži Sinanove tekije u Sarajevu, Sarajevo 1984.
- Karalić, Mahmud, *Hadis i hadiske znanosti*, El-Kelimeh, Novi Pazar 2010.
- Nametak, Fehim, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo 2007.
- Nebhani, Jusuf ibn Ismail, *Efdalu Salavat*, Udruženje za edukaciju "Spoznaja", Sarajevo 2019.
- Sachiko, Murata i Chittick, William C., *Vizija islama*, prevela s engleskog jezika Amila Karahasanović, Connectum, Sarajevo 2019.

Sikirić, Šaćir, "Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije", *Glasnik islamske vjerske zajednice Nezavisne Države Hrvatske*, 11/1941.

Sirri, Abdurrahman, *Pobožne pjesme šejh-Abdurrahmana Sirrije*, preveo s osmanskog Šaćir Sikirić, Državna tiskara, Sarajevo 1941.

Šemsović, Sead, "Bošnjačka tekijska ilahija", Fondacija "Baština duhvonosti", Mostar, *Živa baština*, br. 17, 2019.

Trako, Salih, "Medžmua pjesnika Šakira", u: Mahmud Traljić (ur.), *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga II-III, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo 1974.

Zejan, Jusuf, *Divan šejha Abdulkadira Gejlanija*, Udruženje za edukaciju mladih i afirmaciju pozitivnih vrijednosti "Abdulkadir Gejlani", sa arapskog preveo Kemal Hasić, Sarajevo 2023.

Abstract

Tesawwuf Thought in the Poetry of Sheikh Abdurrahman Sirri

Vedad Kasumović

Sheikh Abdurrahman Sirri is among the most influential Bosnian Sufis with indubitable contribution in propagation of Naqshbandi tariqa in the first half of the nineteenth century. Elaborate analysis of the Sheikh's Tasawwuf thought would require a more extensive study, hence this paper is focused to a limited number of topics. At the very beginning of the paper, Sheikh's poetry in Bosnian language as well as in Ottoman Turkish has been presented, as the only written legacy on the basis of which we can follow Sirri-baba's Tasawwuf thought. The second part of the paper is dedicated to Sirri-baba's learning about God, and this analysis is based upon division of God's Names into Names of Majesty, Names of Beauty and Names of Perfection. It is also highlighted that the God's Names are attested by the Revelation, and as such, in their incomparable completeness and comprehensiveness, they cannot in any way be compared with the analogous properties of creation. Furthermore, we briefly pointed out the presence of teachings about Muhammadan reality in the Sheikh's poetry. Lastly, we present our personal experience of the fundamental message of Sirri-baba's poetry, expressed symbolically as Sirri-baba's address to the author of this paper.

Key words: Abdurrahman Sirri, Tasawwuf thought, God's Beautiful Names, Muhammadan reality, poetry.